

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, TEOLOGIAN OSASTO

Läntisen teologian valintakoe 30.5.2016

Kirjallisuuskoe klo 15.00 – 17.00

Valintakoekirja: Teemu Kakkuri, *Suomalainen herätys* (Kirjapaja 2014)

Kirjoita erilliseen vastauspaperiin nimesi sekä koulutusohjelma (**länt**) ja suuntautumisvaihtoehto (**kirjain**), johon pyrit. Jos pyrit kahteen suuntautumisvaihtoehtoon, merkitse molemmat.

LÄNT A = läntinen teologia, kirkon ja uskonnollisten yhteisöjen sekä kulttuurin suuntautumisvaihtoehto

LÄNT B = läntinen teologia, opetusalan suuntautumisvaihtoehto

Kaikki vastaukset kirjoitetaan erilliseen vastauspaperiin.

- Aseta selkeä marginaali vastauspaperin reunaan.
- Kirjoita selvällä käsialalla. Epäselvä teksti jätetään huomiotta.
- Arvioinnissa kiinnitetään huomiota asiakokonaisuuksien hallintaan sekä selkeään ja täsmälliseen ilmaisuun.

Kirjallisuuskokeesta voi saada yhteensä 28 pistettä. Valintakelpoiseksi tullakseen hakijan tulee saada kirjallisuuskokeesta vähintään 7 pistettä.

Käännä!

KIRJALLISUUSKOKEEN KYSYMYKSET

1. Määrittele enintään 50 sanalla seuraavat käsitteet. Vastaa vain pääsykoekirjan tiedoin. Jokaisesta käsitteenmäärittelystä voi saada enintään 2 pistettä. Vastauksista voi saada yhteensä enintään 10 pistettä.

a. Kartanopietismi

Karoliiniarmeijan Pultavassa 1709 kärsimän tappion seurauksena sotilaita vangittiin. Vangittujen upseerien keskuudessa levisi herätystä. Se sai vaikutteita August Herman Franckelta, joka toimitti vangeille pietististä kirjallisuutta. Palattuaan sotavankeudesta karoliiniupseerit toivat omaksumansa uskonnollisuuden Suomeen. Kartanopietismi on yksi suomalaisen herätyskristillisyyden juurista. Se oli sivistyneistön kartanoissaan harjoittamaa ruotsinkielistä kirjaherätystä. Rahvaan pariin se ei juuri levinnyt.

b. Helluntaiherätys

Helluntailaisuus alkoi Los Angelesissa Azusa-kadun karismaattisesta herätyksestä 1906. Liikkeen juuret olivat baptismissa ja metodismissa vaikuttaneessa pyhitysliikkeessä. Kannattajia yhdisti käsitys henkikasteesta. Eurooppaan ja Suomeen helluntailaisuuden toi norjalainen metodisti Thomas Ball Barratt. Suomessa kirkossa helluntaiherätykseen suhtauduttiin torjuvasti. Myöhemmin 1970-luvulla helluntaiherätys koki voimakkaan nousuvaiheen, joka liittyi helluntaisaarnaaja Niilo Yli-Vainion suurta julkisuutta herättäneeseen toimintaan.

c. Oulun separatismi

1730-luvulle tultaessa separatistien ja mystikkojen voimapisteet olivat Oulu, Keski-Pohjanmaa ja Tukholma. Oulussa separatismi kosketti erityisesti alle kaksikymppistä nuorisoa. Ryhmä väheksyi kirkon oppia, seurakuntajärjestystä ja sakramenteja. He edustivat tyypillisiä radikaalipietismin käsityksiä. Jumalanpalveluksiin osallistuminen oli tapakristillisyyttä, lasten kastaminen ja avioliittoon vihkiminen saatettiin jättää väliin. Ehtoolliseen tuli sisältyä omakohtaisen uskon tuoma hengellinen yhteys.

d. Korpelalaisuus

Korpelalaisuus virisi 1930-luvun pulavuosina lestadiolaisalueilla Ruotsin Tornionjokilaaksossa ja Suomen Kolarissa. Liikkeen isä oli ähtäriläinen saarnaaja Toivo Korpela, jonka tausta oli

vanhoillislestadiolaisuudessa. Liike opetti kristalliarkin laskeutuvan lappilaisen järven jäälle noutamaan 664 korpelalaista Jerusalemiin. Yhteisöä leimasi alkoholin käyttö ja sukupuolinen vapaus. Liike joutuikin 1930-luvun lopulla Ruotsin viranomaisten haaviin ja sille langetettiin vankeustuomioita.

e. Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys

Evankelisen liikkeen järjestäytyminen aloitti Suomessa herätysliikkeiden organisoitumisen yhdistyksiksi. Vuonna 1873 perustettu SLEY otti työyhteiteensä kolportöörejä eli kiertäviä kirjanmyyjiä. Kaksikielisenä se julkaisi oman laulukirjan Siionin kanteleen – Sions harpan, sekä alkoi julkaista lehtiä Sanansaattaja ja Sändebudet. SLEY on nykyään yksi luterilaisen kirkon virallisista lähetysjärjestöistä. Sen vuosittain järjestettävää kesäjuhlaa kutsutaan evankeliumijuhlaksi.

2. Nimeä käsite tai henkilö, joka sopii määritelmään. Jokaisesta kohdasta voi saada yhden pisteen. Vastauksista voi saada yhteensä enintään 10 pistettä.

a. Hän oli Etelä-Savon herätysten naisjohtaja 1820–1840-luvulla. Hänen toimintansa synnytti ystäväliikkeeksi kutsutun herätysliikkeen Itä-Hämeeseen ja Etelä-Savon länsiosaan.

Margaretha Högman

b. Liikkeellä on kannatusta erityisesti Tornionjokilaaksossa, Oulun seudulla, Keski-Pohjanmaalla ja ruotsinkielisellä Pohjanmaalla sekä Yhdysvalloissa. Sillä on yhteensä noin 7 000 kannattajaa. Sen tärkein kesätapahtuma on suvijuhlat.

Rauhansanalaisuus

c. Hän toimi piirilääkärinä Kainuussa. Kirjoitti vuonna 1835 *Helsingfors Morgonblad* -lehdessä Kajaanin seudun lahkolaisista. Kirjoituksessaan hän kuvaili heränneiden ulkonäköä ja pohti ulkoisten piirteiden yhteyttä psyykkisiin sairauksiin.

Elias Lönnrot

d. Yksi Suomen luterilaisen kirkon virallisista lähetysjärjestöistä. Sillä on kansanopisto Hausjärven Ryttylässä. Se harjoittaa evankelioimistyötä ja raamattuopetusta monissa seurakunnissa. Julkaisee *Uusi tie* -lehteä.

Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetys

e. Suomen ensimmäinen arkkipiispa

Jacob Tengström

f. Luther-säätiön ja kolmen paikallisen yhdistyksen ylläpitämä itsenäistä kirkkokuntaa muistuttava organisaatio. Sillä on oma piispa ja pappisvihkimykset. *Pyhäkön lamppu* -lehti on sen julkaisu.

Lähetyshiippakunta

g. 1770-luvulla toiminut merikarvialainen horrossaarnaaja, joka kuoli vain 32-vuotiaana.

Anna Rogel

h. Sillä on kannatusta varsinkin Kaakkois-Suomessa ja Etelä-Savossa. Liikkeen keskusorganisaationa voi pitää Parikanniemisäätiötä, joka ylläpitää lastenkotia. Sen orpokotijuhlilla on vuosittain noin 2 000 osallistujaa. Julkaisee *Kontti*-lehteä.

Uukuniemeläisyys

i. Lopun aikoja korostavan julistustyön tunnetuin henkilö Suomessa 1970-luvun alusta alkaen. Hän on kirjoittanut monia Raamatun profetioiden toteutumista koskevia kirjoja, joita on julkaissut hänen johtamansa kustannusliike *Kuva ja Sana*.

Leo Meller

j. Laestadiuksen kuoleman jälkeen lestadiolaisuuden johtajaksi kohonnut katekeetta.

Juhani Raattamaa

3. Kirjoita essee. Vastaa pääsykoekirjan tietojen perusteella ja täydellisin virkkein. Älä käytä ranskalaisia viivoja. Vastauksesta voi saada enintään 8 pistettä. Esseen enimmäispituus on 600 sanaa.

Suomalaisen herätyskristillisyyden kansainväliset juuret ja vaikutteet

Esseevastauksessa tuli käsitellä ensin pietistisen liikehdinnän eurooppalaista taustaa, ja esitellä sen tärkeimmät vaikuttajajaksilöt kuten Spener ja Francke sekä hennhutilaisuuden osalta kreivi Nikolaus Ludvig von Zinzendorf. Nämä tuli osata myös ajoittaa.

Saksalaisen pietismin ja hennhutilaisuuden lisäksi suomalaisen herätyskristillisyyden kansainvälisiin juuriin kuuluu englanninkielinen protestantismi, josta suomeksi käytetään nimitystä evankelikaalisuus.

Ansiokkaassa esseessä kuvattiin myös millä tavoin nämä vaikutteet levisivät Suomeen esimerkiksi kirjallisuuden ja virsilauluperinteen vaikutuksesta.

Kansainväliset vaikutteet suomalaisessa herätyskristillisyydessä eivät kuitenkaan päättyneet herätyshistorian varhaisvaiheisiin. Siksi korkeimpiin pisteisiin vaadittiin myös 1900-luvun kansainvälistymisen kuvaaminen, esimerkkinä 1900-luvun alussa helluntailaisuus, 1960-luvulla Yhdysvalloista rantautunut ns. Jeesus-liike sekä 1970-luvulta lähtien voimistunut karismaattinen liikehdintä, jonka yksi ilmaus oli sittemmin vuosituhannen vaihteessa Nokia Missio.

Hyvä esseevastaus on aina myös hyvin jäsennelty.